

ПРОЦЕДУРА БАНКРУТСТВА, ЯК ЗАСІБ ВИВЕДЕННЯ З КРИЗИ АГРАРНИХ ПІДПРИЄМСТВ

Рябчук А.О.

Вінницький державний аграрний університет

Стаття розглядає проблеми банкрутства суб'єктів підприємницької діяльності, аналіз стану аграрних підприємств та причини кризових явищ в економіці України. Визначаються основні напрями подолання банкрутства і виведення підприємства з занепаду.

Ринковій економіці притаманне така явище, як банкрутство суб'єктів підприємницької діяльності. Воно характеризує неспроможність підприємств (організацій) задовольнити вимоги кредиторів щодо оплати товарів, робіт, послуг, а також забезпечити обов'язкові платежі до бюджету і позабюджетних фондів.

Закон України „Про банкрутство” під банкрутством розуміє визнану арбітражним судом неспроможність боржника – суб'єкта підприємницької діяльності відновити свою платоспроможність та задовольнити визнані арбітражним судом вимоги кредиторів не інакше, як через застосування ліквідаційної процедури. При цьому боржником вважається такий суб'єкт підприємницької діяльності, який неспроможний виконати свої грошові зобов'язання перед кредиторами протягом трьох місяців після настання встановленого строку їх сплати.

Процедура банкрутства – це своєрідний інструмент виведення підприємства з кризової ситуації. В її основі лежать конкретні юридичні та економічні дії, метою яких є очищення підприємства від боргів, повернення його дебіторської заборгованості. Лише після цього можна говорити про наступний етап – залучення інвестора, або інші заходи фінансово-економічного оздоровлення. Таким чином, механізм банкрутства є однією з найважливіших складових частин правової бази ринкової економіки.

Інститут банкрутства в Україні запроваджено з 1992 року.

До того часу ліквідація неплатоспроможних підприємств відбувалась на підставі загальних норм законодавства. Але це позбавляло їх шансу оздоровлення, а також не забезпечувало більш-менш справедливого, пропорційного задоволення вимог кредиторів, у тому числі й працівників підприємств.

Причини банкрутства підприємств можуть бути найрізноманітнішими. Беручи в цілому, їх можна поділити на дві групи:

- зовнішні, які практично дуже важко (іноді неможливо) врахувати;

- внутрішні, що безпосередньо залежать від форм, методів та організації роботи на самому підприємстві;

Аналіз зарубіжної практики свідчить, що в країнах із розвинутою економікою та сталою політичною системою, як правило, 1/3 банкрутств спричиняються зовнішніми, а 2/3 – внутрішніми причинами. Очевидним є й те, що фактори, які спричиняють банкрутство, для вітчизняних підприємств є іншими, похідними від кризового стану національної економіки.

Враховуючи світовий досвід в Україні сформовано досить прогресивне законодавство з питань банкрутства. Воно весь час удосконалюється. Концепція нового законопроекту „Про внесення змін до деяких законодавчих актів” має на меті вирішення триєдиної задачі. По-перше, припинити непродуктивне використання виробничих потужностей. По-друге, запобігти розбазарюванню майна неплатоспроможних підприємств. По-третє, задовольнити претензії та вимоги кредиторів. Закон передбачає розширення кола осіб, до яких, у разі їхньої неплатоспроможності, може бути застосована процедура банкрутства. Це дуже важливий момент. Якщо згідно з чинним законодавством суб'єктами банкрутства можуть бути лише юридичні особи, то нова редакція передбачає не тільки юридичних, а й фізичних осіб. У документі зазначається, що головною ознакою суб'єкта до якого може застосуватись процедура банкрутства, є доведений факт здійснення ним підприємницької діяльності.

Але, все ж основним завданням як законодавчих органів,

так і керівництва підприємств є аналіз стану галузі в цілому, і окремого підприємства зокрема, виявлення негативних тенденцій і запобігання можливому банкрутству. Рух до кризового стану починається в момент виникнення кумулятивного зростання величини відхилення тих показників, які характеризують стан зовнішнього та внутрішнього середовища функціонування фірми, від довгострокових тенденцій динаміки цих показників. У подальшому наростають кризові явища (більш явні ознаки банкрутства), які зумовлені різкими змінами структури балансу підприємства, а саме: труднощі з готівкою та різке зменшення грошових коштів на рахунках; збільшення дебіторської заборгованості (різке її зменшення теж може бути негативним явищем, бо свідчить про труднощі зі збутом, зростання запасів готової продукції); збільшення кредиторської заборгованості; зниження обсягів продажу. Крім того характерною є затримка з поданням звітності, наявність конфліктних ситуацій на підприємстві. Для визначення стану сільськогосподарського підприємства використовується система показників: вартість валової продукції на 100 га сільськогосподарських угідь; на 1 середньорічного працівника; на 1 люд.-год. затрат праці, фондівіддача, рівень рентабельності і норма прибутку.

Для оцінки можливості банкрутства в світовій практиці використовують індекс Альтмана. Альтману, в ході проведення статистичної вибірки вдалось визначити критичне значення індексу Z , який відображає складну схему взаємозв'язку показників економічної діяльності і вірогідності банкрутства. Критичне значення індексу Z , розраховане Альтманом, становить 2,675. За умови, що $Z_{\text{фактичне}} < 2,675$, то в недалекому майбутньому існує висока ймовірність банкрутства.

Розглянемо конкретний приклад – ТОВ „Сальницьке”, Хмельницького району, Вінницької області. В 2003 р. в порівнянні з 2002 р. фондівіддача зменшилась на 4,2%, рівень рентабельності на 167,45%, норма прибутку на 143,4%, а обрахований коефіцієнт Z Альтмана склав 1,78. Ці показники свідчать про високу ймовірність банкрутства, що і сталось в 2004 р.

Серед можливих заходів відновлення платоспроможності боржника можуть бути, перепрофілювання виробництва і відмова від збиткових виробництв, відстрочка або/та розстрочка платежів, списання боргів, продаж частини майна, ліквідація дебіторської заборгованості, зобов'язання інвестора про погашення боргу боржника або його частини, продаж майна боржника як цілісного майнового комплексу тощо.

Рішення про здійснення антикризових заходів приймається на основі результатів комплексної діагностики фінансово-економічного стану підприємства. При розробці напрямків виходу з кризи з урахуванням варіантів стратегії підприємства ставиться питання про можливі проекти фінансового оздоровлення. Стратегія фінансового оздоровлення містить у собі як план кардинальних змін у діяльності підприємства (часткового або повного перепрофілювання), так і вирішення проблеми накопичених боргових зобов'язань за допомогою мораторію на виплату боргів.

Отже, система заходів, щодо відновлення платоспроможності підприємства акумулює в собі наукові знання і практичні методики в сфері аналізу і управління всіма господарськими процесами на підприємстві. У процесі антикризового управління підприємством проводиться аналіз його фінансово-економічного стану, розробляються стратегії в сфері маркетингу, інвестицій і управління ризиком, фінансування. Система антикризового управління містить у собі також підсистеми виробничого менеджменту, податкової політики і підсистему гарантування безпеки, що особливо важливо в умовах конкуренції.

Серед засобів фінансового оздоровлення підприємства на особливу увагу заслуговують процедури реструктуризації та санації.

Реструктуризація підприємства покликана розв'язати два основних завдання: забезпечити виживання підприємства та відновити його конкурентоспроможність на ринку. Стратегічна реструктуризація підприємства забезпечує його довготермінову конкурентоспроможність. Тому спочатку аналізується і оціню-

ється стан підприємства, потім визначається його стратегічна концепція розвитку, а також напрями її реалізації.

Якщо проблеми підприємства суттєвіші, то воно потребує комплексної реструктуризації, насамперед фінансової, а також зміни трудової, технічної та технологічної політики, менеджменту тощо.

Розроблювана стратегія реструктуризації конкретного підприємства має передбачати зменшення витрат і підвищення продуктивності праці, зниження енергоємності виробництва, посилення контролю якості продукції, запровадження ретельно обґрунтованої нової технології виготовлення продукції, модернізацію або заміну виробничого устаткування.

Суб'єкт підприємницької діяльності в разі загрози його неплатоспроможності ще до порушення справи про банкрутство може здійснити досудову санацію. Це комплекс послідовних взаємопов'язаних заходів фінансово-економічного, виробничо-технічного, організаційного та соціального характеру, спрямованих на виведення суб'єкта господарювання з кризи і відновлення його прибутковості та конкурентоспроможності.

Вітчизняне законодавство, як і законодавство ряду розвинутих країн, надає пріоритетність санації над ліквідацією підприємства. І це не випадково. Для кредиторів найчастіше не вигідно закінчувати справу про банкрутство ліквідацією боржника. З міжнародної практики відомо, що кошти, отримані в результаті ліквідації підприємства-боржника, коливаються переважно в межах 30% від вимог кредиторів. Отже, є велика ймовірність того, що такі вимоги можуть бути далеко не повністю, або ж цілком незадоволені. І це підтверджується вітчизняною дійсністю, коли за останні роки кошти від ліквідації підприємств – банкрутів покривали лише 1,5-2% їх боргових зобов'язань.

Забезпечення дієвості механізму банкрутства підприємств є важливим чинником оздоровлення економіки держави в цілому. Головний акцент у цьому механізмі робиться на фінансове оздоровлення суб'єктів підприємницької діяльності,

відновлення їх платоспроможності через здійснення реструктуризації в різних її формах, а отже, на організацію ефективного виробництва конкурентоспроможної продукції, що користується попитом і знаходить споживача. Важливо, що здійснення процедури санації підприємств крім розв'язання зазначених завдань, дає змогу прискорити структурну перебудову економіки і досягти завдяки цьому загального позитивного ефекту.

Проблема банкрутства сільськогосподарських підприємств в Україні нині надзвичайно складна. В кожному окремому випадку треба глибоко проаналізувати причини банкрутства підприємства, тому, що вони можуть бути наслідком не тільки безгосподарності, а й результатом дії природних та макроекономічних чинників.

Література:

1. Андрійчук В.Г. Економіка аграрних підприємств. - К.: Вид-во КНЕУ, 2002. - 622с.
2. Закон України „Про банкрутство”//Урядовий кур'єр. – 1992.
3. Кінах А.К. Проблема банкрутства в умовах переходу України до ринкової економіки//Джерело тижня. – 2004. - № 10. – С.46-52.
4. Солон А.М. Таємниці бізнесу. - К., 2004 .- 590 с.

ОПЛАТА ПРАЦІ КЕРІВНИКІВ І СПЕЦІАЛІСТІВ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ ПІДПРИЄМСТВ В УМОВАХ ПЕРЕХОДУ ДО РИНКОВОЇ ЕКОНОМІКИ

Марченко С. М.
Вінницький державний аграрний університет

В статті розкрито роль оплати праці в стимулюванні працівників. Показано основні підходи до визначення розміру заробітної плати різних категорій працівників.

Керівництво сільськогосподарським виробництвом ґрунтується на загальних принципах управління всіх галузей народ-